

A Népzenei Adattár

Sok népművészeti kincs rejlik a Felvidék hagyományörző vidékein, ahol a népzene gyűjtők a legszebb magyar népdalokkal találkoztak és találkoznak mai is. Egy Népzenei Adattár is lehet ilyen kincsek forrása, melyből meríthet a népdalokat kedvelő és éneklő felvidéki magyarság, főleg az elkövetkező hagyományápoló nemzedék.

Azzal, hogy egy Népzenei Adattárban őrizzük a felvidéki magyar népdalokat, tiszteletünket rójuk le a népdalokat megszólaltató elődeink és a népdalokat összegyűjtő jeles népzene kutatók, népzene gyűjtők előtt, valamint Ág Tibor népzene kutató előtt, akinek munkássága nélkül nem lehetnénk e hatalmas kincs birtokában.

A Népzenei Adattár székhelye, munkatársai

A Népzenei Adattár korábban a Csemadok Dunaszerdahelyi Területi Választmánya mellett, jelenleg a Csemadok Művelődési Intézete mellett működik. A Népzenei Adattár vezetője Ág Tibor, munkatársai Pelle Andrea és Huszár Ágnes.

A Népzenei Adattár a Csemadok Dunaszerdahelyi Területi Választmányának székházában, Dunaszerdahelyen található (Bacsák u. 240/13., Dunaszerdahely, tel.: 031/552-24-78), működésének anyagi és technikai feltételeit a Csemadok Dunaszerdahelyi Területi Választmánya, személy szerint Huszár László, a Csemadok Dunaszerdahelyi Területi Választmányának titkára, a Művelődési Intézet igazgatója teremtette, ill. teremti meg.

A Népzenei Adattár tevékenysége

A Népzenei Adattár a Csemadok Művelődési Intézete mellett működik, magára vállalja a felvidéki magyar közművelődés és kultúra, ezen belül a népzenei mozgalom szakmai támogatását és irányítását. Ennek a munkának alapját képezi a népzenei gyűjtemény tudományos feldolgozása, ehhez kapcsolódik népzenei kiadványok készítése és a *Bíborpiros szép rózsa* országos népzenei vetélkedő szervezése és lebonyolítása. Ez az elkezdett munka a jövőben stabil, anyagilag megfelelően támogatott intézmény keretében lehetséges.

A Népzenei Adattár tevékenységét négy területre oszthatjuk:

- népzenei gyűjtés, tudományos kutató- és feldolgozó munka;

– szakmai tanácsadás az amatőr népzenei mozgalom népdalköreinek, népdal-énekeseinek, népi zenekaroknak;

– szervezői tevékenység;

– folyamatos publikáció, népzenei kiadványok készítése.

1. A felgyűjtött népzenei anyag feldolgozását és rendszerezését Ág Tibor folyamatosan végezte. Az ő munkájának eredményeként a Csemadok Népzenei Adatárában összegyűlt népzenei gyűjtésekről jegyzőkönyvek készültek, és a szalagokon található népdalok egy részének lejegyzései kottafüzetekbe kerültek.

A népzenei gyűjtések tudományos feldolgozása jelenleg is Ág Tibor irányításával folyik, a népzene kutatás jelenlegi lejegyző gyakorlatát követve. A lejegyzéskor a népdal dallamán és szövegén kívül megállapítjuk a népdal zenei jellemzőit, tematikáját, gyűjtésének helyét és időpontját, a gyűjtő(k) nevét és az énekes(ek) adatait: nevét, születési helyét és születési időpontját. Az egyes gyűjtési egységek jegyzőkönyvei és lejegyzései az Ág Tibor által felállított rendszerbe kerülnek. Minden dallam a hozzá tartozó adatokkal együtt a lejegyző füzet (kottafüzet) egy-egy külön lapjára kerül. A gyűjtések jegyzőkönyvei olyan számítógépes adatbázisok, amelyek tartalmazzák a gyűjtés adatait, az adatközlők adatait és a felgyűjtött anyag tematikai és zenei jellemzőit.

A szöveges gyűjtések lejegyzése is folyamatosan történik, számítógépbe kerül maga a szöveg a hozzá tartozó adatokkal együtt.

A hozzánk kerülő hazai önkéntes és hivatásos gyűjtők gyűjtéseit, illetve az adattár szervezésében történt gyűjtéseket digitalizáljuk, tehát az adatokat elektronikus formában (CD-n) őrizzük.

2. A Népzenei Adattár létrejöttének egyik célja, hogy a felgyűlt és megőrzött felvidéki népzenei hagyomány visszakerüljön a népdalénekeseihez, népdalkörökhöz, citerazenekarokhoz és parasztszenekarokhoz, hogy azok a Népzenei Adattár népzenei gyűjteményéből is merítve állítsák össze népdalcsojkraikat. A Népzenei Adattár ilyen jellegű szolgáltatása lehetővé teszi számukra, hogy helyben tanulmányozzák a szakirodalmat, és válogassanak a gyűjtések anyagából. Ez általában úgy történik, hogy a csoport vezetője felkeresi az adattár munkatársait, és egy bizonyos témához vagy egy bizonyos tájegységhez, faluhoz kapcsolódó hangzóanyagot kér. A felvételek kiválasztása szakmai szűréssel történik, ép népdalváltozatokat másolunk át a csoport számára, amely alapanyagként szolgálhat népdalcsojkrok készítéséhez, és ha szükségük van rá, a népdalcsojkor összeállításához tanácsokat is adunk.

3. A hazai amatőr népzenei mozgalom egyik országos méretű megnyilvánulása az évente megrendezett *Bíborpiros szép rózsa* népzenei vetélkedő, melynek főszerzője a Csemadok Dunaszerdahelyi Területi Választmánya. Ennek a vetélkedőnek a szervezésében, a szereplő népdalkörök és énekesek értékelésében részt vállalnak az adattár munkatársai is. A *Bíborpiros szép rózsa* népzenei vetélkedő országos döntője egyben elődöntője a magyarországi Vass Lajos Népzenei Szövetség Kárpát-medencei népzenei vetélkedőjének.

A *Bíborpiros szép rózsa* népzenei vetélkedőhöz kapcsolódóan 2004 októberében és novemberében szakmai találkozózt (népiének-képzést, citeraképzést) rendeztünk a népdalkörök, népdalénekesei és népzenei zenekarok részére.

A Csemadok Dunaszerdahelyi Területi Választmánya és a Népzenei Adattár konferenciák szervezését is végzi. Ennek egyik példája a 2001 őszi *Népzenei hagyományok* konferencia.

mány a harmadik évezred hajnalán címmel szervezett népzenei konferencia, melyen a budapesti MTA Zenetudományi Intézetének kutatói, hazai, magyarországi, vajdasági és erdélyi népzene- és néptánc-kutatók, népzene-tanárok, a Népzenei Adattár munkatársai vettek részt.

4. A Csemadok Dunaszerdahelyi Területi Választmánya a *Gyurcsó István Alapítvány Könyvek* sorozatában vállalta a szlovákiai magyar tájegységek népzenei anyagának kiadását is. Ebben segítségére vannak az adattár munkatársai a népzenei kiadványok a kottagrafikájának elkészítésében. A sorozat legújabb kiadványai: Ág Tibor: *Semmit sem vétettem Nyitra városának. Nyitra-vidéki magyar népdalok*. Dunaszerdahely, 2004 /Gyurcsó István Alapítvány Könyvek, 29./; Harmath Lajosné Vörös Kornélia: *Köszöntsük a Jézuskát! Régi karácsonyi énekek*. Dunaszerdahely, 2004 /Gyurcsó István Alapítvány Könyvek, 31./; Tari Lujza (szerk.): *A kolonyi templom előtt. Válogatás Ürge Mária népzene-gyűjtéséből*. Dunaszerdahely, 2004 /Gyurcsó István Alapítvány Könyvek 32./.

Együttműködés a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetével

A Népzenei Adattárral szakmai megállapodást kötött az MTA Zenetudományi Intézetével. A megállapodás a két intézmény között egy általános együttműködést jelent, amely magában foglalja a gyűjtemények anyagának kölcsönös átadását, közös gyűjtőutak szervezését, közös népzenei kiadványok elkészítését, valamint a saját kiadványok cseréjét. Ez a megállapodás egy régóta, ténylegesen létező együttműködést rögzít írásban, melynek eddigi eredményei például a közösen szervezett Zobor-vidéki és gömri gyűjtés, valamint az adattár gyűjteményének digitalizálása voltak.

A Népzenei Adattár gyűjteménye és kézikönyvtára

A Népzenei Adattár gyűjteménye a gyűjtés tartalmát, a gyűjtés helyét, a gyűjtés időpontját és a gyűjtők személyét illetően nagyon sokrétű. A digitális és hagyományos hanghordozókon több mint 10 000 gyűjtési egység található. Nagy részét vokális, kisebb részét hangszeres népzenei gyűjtések és szöveges gyűjtések teszik ki. A gyűjteményben a Felvidék minden tájáról találhatunk gyűjtéseket (Csallóköz, Mátyusföld, Vág és Garam köze, Ipoly mente, Nyitra-vidék, Gömör, Abauj-Torna, Kassa-vidék, Bodroghöz, Ung-vidék), melyek az 1950-es évektől napjainkig történtek.

A gyűjtemény meghatározó részét Ág Tibor gyűjtése és a Csemadok más munkatársainak gyűjtései (Takács András, Quittner János, Bodonyi András, Méryné Tóth Margit), valamint a magyarországi kutatókkal (Olsvai Imre, Vargyas Lajos, Sárosi Bálint, Martin György) közösen szervezett gyűjtések anyaga teszi ki. A gyűjtemény részét képezi a Csemadok által több éven keresztül szervezett Nyári Néprajzi Szemináriumok hallgatóinak gyűjtései, önkéntes néprajzi gyűjtők gyűjtései és a Csemadok által kiírt pályázatokra beküldött gyűjtések anyaga.

A Népzenei Adattár gyűjteményébe másolatban bekerültek hazai és magyarországi önálló gyűjtők gyűjtései. Így Bodonyi András, Csáky Károly, Gécz Lajos, Jókai Mária, Lanstyák István és Szvorák Katalin, Nagy Iván, Pelle Andrea, Ürge Mária és

Weiszer Eszter gyűjtéseinek hangzóanyaga, Szíjjártó Jenő, Olsvai Imre, Sárosi Bálint és Vargyas Lajos gyűjtéseinek lejegyzései.

A 1990-es évektől a Csemadok Dunaszerdahelyi Területi Választmánya támogatásával megvalósult népzenei gyűjtések anyaga is az adattár gyűjteményét bővíti. Ezek a következők:

1. Ág Tibor és gyűjtőkollektívájának peredi gyűjtése (1994).
2. Zobor-vidéki gyűjtés, melyet a Népzenei Adattár a budapesti MTA Zenetudományi Intézetének munkatársaival együtt végzett (2002).
3. Pelle Andrea és Huszár Ágnes Zobor-vidéki gyűjtése (2004).
4. Gömöri gyűjtés, melyen részt vettek az adattár munkatársai és a budapesti MTA Zenetudományi Intézet munkatársai és zenetudomány szakos egyetemisták (2004).

Az adattár gyűjteménye folyamatosan bővül az általunk szervezett gyűjtések anyagával és a hazai önkéntes gyűjtők gyűjtéseivel.

A Népzenei Adattárban található egy kottás támlapokat tartalmazó gyűjtemény, amely különböző népzenei kiadványokban megjelent felvidéki dalok másolatait tartalmazza.

A szöveges néprajzi adatok összegyűjtését és feldolgozását is fontosnak tartjuk. Az adattárba került egy gyermekjátékokat, mondókákat, kiolvasókat, lakodalmi verseket és vőfélyverseket tartalmazó gyűjtemény, amely egy pályázati felhívás eredményeként az 1960–1970-es években gyűlt össze a Csemadokban. Ide került a hetvenes évekből a különböző felvidéki adatközlők által kitöltött néprajzi kérdőívek gyűjteménye, amely a Csemadok néprajzi, népzenei és néptáncos szakdolgozóinak egy tapogatózó adatgyűjtése volt.

A népzenei gyűjteményen kívül a Népzenei Adattárban a felvidéki néptáncgyűjtésekről készült filmeket tartalmazó filmtárat is kialakítunk. A Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének Filmarchívumából a Népzenei Adattárba kerültek a felvidéki falvakban gyűjtött néptáncok filmfelvételeinek jegyzőkönyvei. Az adattárba fokozatosan bekerülnek a filmek másolatai is. Jelenleg az adattárban megtalálhatók a csallóközi és gömöri falvakban gyűjtött néptáncok filmfelvételeinek másolatai, ezek jegyzőkönyvei, valamint a filmek hangzóanyaga.

A Népzenei Adattár kézikönyvtárában kb. 700 könyv, 21 szalag, 82 magnókazetta, 75 CD, 10 videokazetta, 4 VCD található, melyek magukba foglalják a hazai és magyarországi, ill. más kisebbségi magyar népzenei, néptáncos és néprajzi kiadványokat. A kézikönyvtárban magyar és szlovák nyelvű könyveken kívül tanulmányok, szakdolgozatok és folyóiratok is találhatóak. A hanghordozók pedig eredeti népzenei felvételeket és népzenei feldolgozásokat tartalmaznak. Szakkönyvtárunk folyamatosan bővül.

A gyűjtemény rendszerezése, a keresés módjai

A Népzenei Adattárban levő dallamok közötti keresést a gyűjtések adatait tartalmazó kézi és számítógépes adatbázisok teszik lehetővé.

A Népzenei Adattárban található gyűjtések nagy részéről jegyzőkönyvek készültek, tehát ismerjük az egyes gyűjtési egységek tartalmát. A gyűjtések részletes lejegyzése a gyűjtemény kisebb részét illetően áll rendelkezésre. A még feldolgozás-

ra váró gyűjtések gyűjtési helyét, idejét és a gyűjtő nevét ismerjük, ezek jegyzőkönyvezése és lejegyzése folyamatban van.

A gyűjteményt Ág Tibor gondozta, rendszerezte, egy részét le is jegyezte, amikor az adattár gyűjteménye a Csevadok Központi Bizottságának épületében, Pozsonyban volt elhelyezve. A gyűjtések feldolgozása és rendszerezése jelenleg is Ág Tibor irányításával folyik.

A gyűjtemény rendszerezése lehetővé teszi, hogy a vokális és hangszeres népzenei felvételek között keresni lehessen:

- zenei mutatók (kadencia, szótagszám, dallamszerkezet),
- a gyűjtés helye és ideje,
- a gyűjtő neve,
- az énekes vagy zenész neve,
- a népdal funkciója és műfaja alapján.

A gyűjtések jegyzőkönyveiben fel van tüntetve, hogy a népzenei gyűjtés mely részéhez kapcsolódik szöveges gyűjtési egység, illetve hol szerepel a gyűjtésben beszélgetés, szöveges néprajzi adat. Így az adatbázisokban rá lehet keresni a szöveges gyűjtésekre.

Melléklet

1. A Népzenei Adattár logója

2. Jegyzőkönyvrészlet (adatbázisrészlet)

CD 3001 MGF 0020 4A
Eri: 19

A B e D

♩ (5) 4

6. 8. 6. 8.
1-2

Magyarországi népdalok

1. Tiszta reményingócs
En ar anyó, va ar anyó,
Mondd meg édes anyócskám,
Kit szeretek, kit szeretek

2. Nem szeretek én mást,
Csak tégedet, csak tégedet.
Két a két szemem, két a két szemem,
Két szemem, két szemem.

3. Két felhő a szemem,
Két felhő a szemem, két felhő a szemem,
Két felhő a szemem, két felhő a szemem,
Két felhő a szemem, két felhő a szemem.

Műszo: _____
15

Nagyt, 1957. 12. 11-16.
Nagy Sándor (1922)
Ág Tibor

3. A lejegyzőfüzet egy lapja

Gyűjtés ideje	Énekes neve	Születési éve, helye	Gyűjtő(k) neve	ZTI CD szám	MGF.felv.sz.
1956			Erdős Dezső, Gyüre Lajos	3001	Hsz.I.
1956	Takács Ferenc	1895	Erdős Dezső, Gyüre Lajos	3001	Hsz.I.
1956	Takács Ferenc	1895	Erdős Dezső, Gyüre Lajos	3001	Hsz.I.
1956	Takács Ferenc	1895	Erdős Dezső, Gyüre Lajos	3001	Hsz.I.
1956			Erdős Dezső, Gyüre Lajos	3001	Hsz.I.
1957	Nagy Sándor	1922	Ág Tibor	3001	1A01
1957	Nagy Sándor	1922	Ág Tibor	3001	1A02